

"Salarøy" prosjektet

I 1988 startet foreningen Arctandria, Troms Kystlag ei prosjektgruppe som skulle jobbe med å få bygd en fembøring. Arctandria har som hovedformål å ta vare på tradisjonelle båter og nordnorsk kystmiljø, og foreningens medlemmer hadde lenge drømt om å bygge en båt i foreningens regi. Arctandria lånte tidligere Troms Folkemuseums storfembøring "Mercur" til forskjellige aktiviteter. Båten var imidlertid etter hvert i en sånn forfatning at den ikke kunne tas på havet, men måtte utelukkende betraktes som en museumsgjenstand. Foreningen tok derfor initiativ til å få bygd en storfembøring "på gammeldags vis" etter mal av "Mercur".

Samarbeid med Tromsø Museum

Arctandria ønsket å inngå et samarbeid med Tromsø Museum om byggingen. Etter flere møter overleverte Arctandria 17.11.89 en prosjektbeskrivelse til Tromsø Museum. Prosjektbeskrivelsen inneholdt budsjett, søknad om støtte fra museet på kr 180.000 og forslag til et samarbeid med museet om drift. I budsjettet var iberegnet en egenandel fra Arctandrias side på kr 180.000 og et forventet tilskudd fra Distriktenes Utbyggingsfond på kr 120.000.

Saken ble behandlet i museets Instituttrådet 21.02.90 hvor det ble bevilget kr 180.000 over en periode på to år. I 1990 utbetalte museet kr 42.000 til prosjektet. 23.01.91 bevilget Instituttrådet kr 140.000 betinget av Arctandrias fullfinansieringsplan i henhold til revidert budsjett av 01.01.1991.

En prosjektgruppe ble oppnevnt av museet 14.12.90, og besto av museumsfører Per Posti (prosjektleder), konserveringstekniker John Hansen og konservator Håvard D. Bratrein. Prosjektgruppen ga seg selv mandat til å sette opp og følge opp budsjettet, utarbeide kontrakter om bygging og bruk av båten og fungere som byggekomité sammen med medlemmer fra Arctandria.

Museets formål med fembøringprosjektet

Museet hadde to hovedformål med prosjektet. En utendørs utstilling i byggeperioden og en driftsfase med bl.a. undervisning i kystkultur. Ved å bygge en båt på tradisjonelt vis utenfor museet fikk publikum anledning til å følge en spennende og levende bygge-prosess. Båtbygger Gunnar Eldjarns erfaring med det gamle båtåndverket var en god anledning til å gi publikum innblikk i en del av den gamle nordnorske båt-kulturen. En driftsfase i samarbeid med Arctandria ville kunne gi museet utvidet mulighet å undervise skoleklasser i emner innen båt/kystkultur. Dessuten kunne båten brukes til representasjon, kursvirksomhet, forskning, m.v.

Dokumentasjon

Museet engasjerte fotograf Einar Bangsund for å ta bilder under byggearbeidet. En del av disse bildene ble brukt til en skjermtstilling som sto på museet i en periode av sommeren. Arctandria og NRK gjorde filmopptak. Tromsø-kunsteren Marit Bockelie lagde skisser både underbyggingen og settinga, noe som senere resulterte i en utstilling. Gunnar Eldjarn førte dagbok under byggingen.

Byggingen

Forarbeidet og planleggingen av selve båtbyggingen ble gjort av Arctandrias medlemmer og båtbygger Gunnar Eldjarn. I løpet av våren, høsten og vinteren 1990 ble tømmer valgt ut og hogd i Målselv og Dividalen i indre Troms. Saging av tømmer ble gjort hos Gunnar Eldjarn i Håkøybotn. Det ble inngått en avtale med Håndverksregistret på Maihaugen om produksjon av båtskott av tradisjonell type med sperreverk. Skottet ble produsert på Maihaugen og reist utenfor Tromsø Museum første uken i mai av fire fagfolk fra Verdalen Museum under ledelse av Jon Godal. Byggingen av båten forløp greit. Båten ble bygd på tradisjonelt vis etter mal av "Mercur". Båtbyggere var Gunnar Eldjarn og Iver Ryvold, samt Bjørn Lillevold som kom fra Gratangen Båtsamling. Den 12. mai ble kjølen strukket i båtskottet. Etter gammelt rituale ble det drukket dram da stevnen var satt opp, båten ferdig borda og selvsagt da båten var ferdig 9. juli. Det siste par ukene ble båten malt av frivillige. Arctandria nedla ca. 2000 dugnadstimer i prosjektet.

Navn på fembøringen

Både museets ansatte og Arctandrias medlemmer var invitert til å foreslå navn på den nye fembøringen. Byggekomiteen ble delegert til å bestemme navnet ut fra de mange og interessante navneforslag. Ved en tilstelning på vertshuset "Arctandria" ble navnet "Salarøy" valgt. "Salarøy" er nevnt i kilder tilbake til 1100-tallet og er det tidligere navn på Kvaløya, eller de sørlige deler av Kvaløya. Det samiske navnet for Kvaløya er "Sallir", som også kan settes i forbindelse med "Salarøy".

Settinga

Settinga av "Salarøy" 10. august ble et stort arrangement som samlet mye folk. Båten ble satt langs veien av ca. 30 mann fra Arctandria og Tromsø Museum. Jan Arvid Johansen/Leidulv Olsrud sang settarviser. Båten ble døpt av Erik Eldjarn i "Mercurfjura". En kort stund "møttes" de to fembøringene "Salarøy" og "Mercur" før "Mercur" ble satt inn i Folkemuseets nye naust og "Salarøy" ble rodd over til Arctandrias naustområde Stakken. Det ble servert rømmegrøt og lettøl i forbindelse med settinga, og om kvelden var det fest på Stakken for Arctandria og Tromsø Museum med musikk av Ragnar Olsen og John Andreassen.

Arrangementer og utstillinger på museet i tilknytning til byggingen

Monterutstillingen "Med båt til dødsriket" (båt fra merovingertid utgravd på Føre/Vesterålen 1989-90) og skjermtstillingen "Bevar meg vel" (om utgraving og konservering av jernalder/vikingetidsbåter i Skandinavia) ble satt opp på museet. I tillegg ble det satt opp en monterutstilling med modell av nordlandsbåt, båteffekter

n.n.. Onsdag 5. juni ble prosjektet presentert for publikum sammen med utstillingene "Med båt til dødsriket" og "Bevar meg vel". Professor Jakob Meløe var invitert og filosoferte over nordnorsk kystkultur. Det ble servert tørrfisk og lettøl.

Skoleklasser og barnehager ble invitert til å tegne fra båtbygginga. Tegningene ble også satt opp på museet. Her ble også en del av fotograf Einar Bangsunds svart/hvitt bilder montert på skjermer og satt opp. I skranken ble det lagt ut for salg ting med tilknytning til prosjektet: auskar, tegninger, buttons, Arctandrias Skrifter og t-skjorter, folder på tre språk som fortalte om prosjektet, Nordlandsbåt-Ottar (optrykk) og kort med motiv fra bygginga. Informasjonsarbeid. Iflg. kontrakten var dette Tromsø Museums ansvar. Arctandria laget en folder på norsk, finsk og engelsk som fortalte om båtbyggingen. Denne ble solgt for 10 kr. i skranken. Ellers besørgte Tromsø Museum informasjonstavler på norsk og engelsk ved siden av båtskottet. Museets utstillingpersonale fikk en innføring i båtbyggertradisjon, det ble sendt ut informasjon til skoler og turistkontoret, og det ble innkalt til pressekonferanser. Det ble brukt en del informasjonsstoff om Nordlandsbåter som vi hadde fra før. Båtbyggerne brukte også mye tid på å informere om bygginga på grunn av stor interesse fra publikum. Det var særdeles gunstig at båtbygger Gunnar Eldjam var såpass språkkyndig!

Publikum

Mange turister stoppet opp for å se båtbygginga, opptil flere busslaster på en gang. I den perioden bygginga pågikk, var det ca. 50.000 besøkende innom museet. Det var også mange som la kveldsturen bortom bare for å se på båten. Museets informasjonsleder regner med ca. 8000 som bare var innom for å kikke på Salarøy i løpet av byggeperioden uten å løse billett. Ca. 500 mennesker fulgte settinga av båten 10. august.

Presse

Det var mye og god omtale når det gjaldt båtbygginga. I avisene "Nordlys" og i "Tromsø" ble bygginga fulgt ganske godt opp, og NRK-Troms gjorde flere opptak. Dessuten var det intervju med Gunnar Eldjam i "God søndag" på P2. BBC, både TV og radio, gjorde opptak. Det var innslag i Kveldsnytt fra båtsettinga.

Bruken av "Salarøy"

Da Arctandria-Tromsø Kystlag hadde fått iSalarøy i sin besittelse, opprettet de "Stiftelsen Salarøy" som hadde som formål å ta seg av drift og vedlikehold av fembøringen. "Salarøy" er på sjøen fra mars til september/oktober. Fra september/oktober til mars står den i Arctandrias stomaust på Stakken på Kvaløya. Her blir båten smurt og stelt hele vinteren gjennom, og det er en iSalarøy i tipp topp stand som hver mars mnd. stevner mot Lofoten og fiskeeventyret. Bruken av fembøringen kan deles inn i følgende kategorier:

- Deltakelse i kystkulturarrangementer
- Seilkurs for ansatte ved Tromsø Museum og medlemmer i Arctandria
- Pedagogiske opplegg i regi av Tromsø Museum
- Kommersiell utleie til ulike typer arrangementer/fraktoppdrag
- Turbåt i regi av Arctandria
- Turbåt i regi av Tromsø Museum
- Lofotfiske med mannskap fra Arctandria og Tromsø Museum

Ved henvendelse angående innholdet kontakt [Gunnar Eldjam](#)

Bildene i artikkelen er tatt av Rob Barrett og Einar Bangsund

[Tilbake](#)